

جمهوری اسلامی ایران
مجلس شورای اسلامی

دوره نهم - سال اول

تاریخ چاپ ۱۳۹۱/۴/۲۰

شماره چاپ ۳۱

شماره ثبت ۲۷

یک شوری

طرح نحوه فعالیت احزاب و گروههای سیاسی

(در اجرای ماده «۱۴۰» آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی)

کمیسیونهای ارجاعی

مشترک (شوراها و امور داخلی کشور - اجتماعی -
امنیت ملی و سیاست خارجی - قضائی و حقوقی)

معاونت قوانین

باسمه تعالی

هیأت رئیسه محترم مجلس شورای اسلامی

احتراماً با استناد به ماده (۱۴۰) آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، بدینوسیله تقاضای رسیدگی به طرح «نحوه فعالیت احزاب و گروههای سیاسی» معوقه از مجلس هشتم را که نسخه‌ای از آن به پیوست می‌باشد، داریم. باتوجه به لزوم رسیدگی به طرح یاد شده، مستدعی است دستور فرمایید طبق آیین نامه به کمیسیون یا کمیسیونهای مربوطه ارجاع شده و مورد رسیدگی قرار گیرد.

فرهنگی - فولادگر - سعیدی - دهقان - جهانگیرزاده - شکری - نعیمی رز -
مقتدای خوراسگانی - دوات گری - آشوری - دوگانی - نعمتی - دستغیب -
محبوب - پیر مؤذن - پورا براهیمی - میر محمدی - فتحی پور - حسن نژاد -
حقیقت پور - حسینی صدر - حسن پور - جلیل جعفری - سبحانی فر - نظری مهر -
موسوی لارگانی - آرامی - سبحانی نیا - افخمی - قادری - صادقی - ثروتی -
سعدون زاده - میر مراد زهی - مظفر و یک امضای ناخوانا

مقدمه:

مطابق قانون اساسی، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، نماینده کل کشور محسوب شده و مجلس نیز به قانونگذاری برای کل کشور می‌پردازد و هر نماینده حق اظهارنظر در مورد تمام مسائل کشور را دارد. با این حال، در عمل مراجعات متعدد و مکرر شهروندان و مسئولان حوزه‌های انتخابیه به نمایندگان، در مورد امور و مشکلات هر حوزه انتخابیه، وقت فراوانی را از نمایندگان به خود اختصاص داده و آنها را از انجام بخش عمده‌ای از تکالیف و وظایف ملی باز می‌دارد. این واقعیت نوعاً موجب تضعیف وصف «ملی بودن» سمت نمایندگی شده است.

از طرفی، اگرچه امروزه وجود احزاب سیاسی به مثابه یکی از مهمترین ابزارهای سازماندهی مجالس قانونگذاری و حلقه ارتباطی شهروندان با قدرت سیاسی محسوب می‌شود، اما کم‌توجهی به نقش و جایگاه این پدیده سیاسی مهم در نظام حقوقی ایران، در نقص و ضعف کارآمدی مجلس شورای اسلامی مؤثر بوده است. این در حالی است که از طریق اصلاح و تکمیل قانون جاری احزاب در جهت تقویت ساختار و تشکیلات، افزایش وظایف و اختیارات و گسترش امکان رقابت حزبی و گروهی، از یک‌سو، افراد داوطلب نمایندگی برای تضمین کسب موفقیت در انتخابات، متمایل به رقابت در قالب عضویت احزاب و گروه‌های سیاسی می‌شوند و از سوی دیگر، احزاب و گروه‌های سیاسی نیز برای نیل به موفقیت افزون‌تر در فرآیند انتخابات، در پی جذب هرچه

بیشتر متخصصان و نخبگان امور برمی آیند. در چنین حالتی، ضمن ایجاد زمینه ارتقاء کیفی انتخابات در قالب تضارب افکار و اندیشه‌ها، با لحاظ محدودیت امکان انتخاب، صرفاً داوطلبانی به موفقیت دست خواهند یافت که از سوابق و ویژگی‌های درخشانتری در مقایسه با سایرین برخوردار می‌باشند.

در عین حال، تقویت نقش، ساختار و اختیارات احزاب و گروه‌های سیاسی در فرآیند انتخاب، زمانی تجسم‌بخش مردم‌سالاری واقعی خواهد بود که توأم با حفظ حقوق حقه احزاب و گروه‌های سیاسی اقلیت باشد. به این جهت، تأمل در گزینش نظام انتخاباتی از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. در حقیقت، برگزاری انتخابات استانی در قالب رقابت گروهی و حزبی، زمانی معنادار، کارآ و اثربخش خواهد بود که توزیع کرسی‌های نمایندگی بر اساس میزان آراء کسب‌شده هر حزب در انتخابات باشد. بدین ترتیب، ضمن تأکید بر مفهوم اکثریت تناسبی، ترکیب و ساختار درونی مجلس، نمایانگر نسبت آرای خواهد بود که هر حزب در انتخابات کسب می‌کند.

از سوی دیگر، قانون اساسی، به منظور برنامه‌ریزی اجرائی در قالب تقسیمات کشوری و اداره امور محلی، تأسیس شوراهای اسلامی شهر و روستا و نیز شوراهای استان و شورای عالی استانها را پیش‌بینی و مسؤولان اجرائی را ملزم به رعایت تصمیمات آنها کرده است. با این حال، از آنجا که تاکنون ضمانت اجراء مناسبی برای تکلیف اخیر تعیین نشده، در عمل، بسیاری از تصمیمات شوراها در شهرستانها و استانها مورد توجه مقامات و مسؤولان

اجرائی قرار نگرفته و این امر، ضمن آن که مشکلات عدیده‌ای را برای شوراهای ایجاد کرده و اغلب تصمیمات آنها را بلا اثر گذاشته، زمینه ناکارآمدی آنها را نیز فراهم کرده است. همین امر موجب شده تا شهروندان در هر حوزه انتخابیه مجلس، در راستای رفع مسائل و مشکلات محلی، غالباً به جای رجوع به شوراهای، مستقیماً به شخص نماینده منتخب خویش مراجعه کنند.

جمعیت معضلات مذکور، موجب شده که از یک سو، مجلس شورای اسلامی ضمن برخورداری از نقایص ساختاری و تشکیلاتی ناشی از نقش کم‌رنگ احزاب و گروه‌های سیاسی، از کارکرد ملی خود بازمانده و اغلب اوقات خویش را صرف رتق و فتق امور محلی کند و از سوی دیگر، شوراهای اسلامی نیز در دیدگاه افکار عمومی، به مثابه نهادهایی ناکارآمد شناسایی شده و تأثیرگذاری لازم را در تمشیت و اداره امور محلی مطابق ظرفیت‌های پیش‌بینی شده در قانون اساسی، نداشته باشند.

به منظور رفع این مشکلات، بازسازی جایگاه ملی مجلس به‌ویژه در قالب مشارکت احزاب و گروه‌های سیاسی در فعالیت‌های پارلمانی و ارتقاء کارآمدی شوراهای از طریق اصلاح و تکمیل حدود صلاحیتها و اختیارات آنها در اداره امور محلی، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد.

در راستای تحقق این مهم، استانی شدن انتخابات مجلس شورای اسلامی در کنار تقویت نقش احزاب و گروه‌های سیاسی در رقابت‌های انتخاباتی و تغییر نظام انتخاباتی جاری مجلس به شکل نظام انتخاباتی اکثریت تناسبی،

مقارن با افزایش اختیارات شوراهای اسلامی در جهت رسیدگی به امور محلی، راهکار پیشنهادی مناسبی است که می‌تواند رافع معضلات کنونی مجلس شورای اسلامی، ضامن نیل به کارآمدی هرچه بیشتر آن و در عین حال، منجر به نیل به نظام انتخاباتی عادلانه و استفاده بهینه از ظرفیت‌های پیش‌بینی شده برای شوراهای در قانون اساسی باشد. ضرورت انجام این مهم به دلیل اثرات مثبت ناشی از تصویب و اجراء این راهکار بر ارتقاء وحدت و انسجام ملی و افزایش میزان مشارکت عمومی است.

احزاب سیاسی نه تنها نقش مهمی در برگزاری صحیح انتخابات دارند بلکه در بسط و تعمیق مردم‌سالاری نیز نقش بی‌بدیلی دارند و اصولاً بدون احزاب قدرتمند و فراگیر، تداوم مردم‌سالاری با مشکل مواجه می‌شود. نظام حزبی و نقش مهم و مفید آن، امروزه در اکثر کشورهای دنیا و حتی در دوره‌های ممالک پذیرفته شده است. به اعتقاد کارشناسان، نظام‌های مردم‌سالار بدون احزاب قوی آسیب‌پذیر هستند و پایداری مردم‌سالاری در این نظامها، ممکن است با چالش روبرو شود.

کارشناسان براین باور هستند که احزاب تضمین‌کننده تداوم و پایداری نظام‌های مردم‌سالار هستند. احزاب سیاسی می‌توانند قدرت را در بدنه حاکمیت مهار و نهادینه کنند و به آن سروسامان دهند، عنان و افسار قدرت را در مسیر مصلحت جامعه به دست گیرند و جلوی فزون‌خواهی گروه‌های فشار و لابی‌های مختلف را بگیرند. احزاب سیاسی با سازمان دادن به اندیشه و

گرایشهای سیاسی موجود در جامعه در عین حالی که عامل تقسیم کردن و متشکل ساختن مردم به شاخه‌ها و بخشهای گوناگون هستند، عامل نزدیک کردن گرایشهای فردی و اجتماعی در قالب دکترین‌ها، ایدئولوژی‌ها یا نظامهای اندیشه‌ای کم و بیش منسجم می‌باشند. یکی از کارکردهای اصلی احزاب در یک جامعه، آموزش و تربیت نیروهایی است که انتظار می‌رود بتوانند در عرصه اداره امور کشور ظاهر شوند، در واقع احزاب نقش مهمی در تربیت نخبگان سیاسی دارند. کارکرد مهم دیگر احزاب، انتقال خواسته‌ها و مطالبات مردمی به مراکز تصمیم‌سازی است از این رو، احزاب می‌توانند محل مناسبی برای تجمیع مطالبات توده‌های مردمی و اقشار گوناگون به شمار آیند. دیگر کارکرد اساسی احزاب، به نحوه شکل‌گیری، قدرت‌یابی و مانوردهی نهادهای مدنی و وابستگی آنان به مردم باز می‌گردد. در واقع، هر چه قدر حزبی بتواند خط مشی‌ها و سیاست‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی متناسب با شرایط و نیاز جامعه را اتخاذ کند، از طرفداران بیشتر و جایگاه مردمی و خاستگاه قوی‌تری برخوردار خواهد بود. در عین حال، احزاب خارج از دستگاه حاکمه و دولت، باید با نقد برنامه‌ها و سیاستهای دولت حاکم، برنامه‌ها و پیشنهادهای اجرایی و عملی مناسبی برای حل مشکلات مردم و جامعه خود ارائه کنند. احزاب در کشور ما به دلایل متعدد از جمله عوامل ساختاری، جامعه‌شناختی، روان‌شناختی، قانونی و... جایگاه واقعی خود را دارا نیستند قانون احزاب فعلی کشور مصوب سال ۱۳۶۰ بوده و پاسخگوی پیچیدگی‌های امروز جامعه نیست و لذا ضرورت

بازنگری در آن احساس می‌شود. طرح پیشنهادی ذیل با هدف تقویت جایگاه قانونی احزاب و نیز ارائه مشوقهایی به آنها جهت قرارگرفتن در جایگاه واقعی خود و نیز سوق دادن انتخابات در نظام حزبی، همچنین تقویت ابعاد نظارتی بر احزاب، خصوصاً در مسائل مالی تدوین شده است.

طرح پیشنهادی اصلاح قانون فعالیت احزاب و گروه‌های سیاسی با توجه به مسائل مذکور تهیه شده است و به شرح ذیل تقدیم می‌شود:

طرح نحوه فعالیت احزاب و گروه‌های سیاسی

تعریف:

ماده ۱- حزب یا گروه سیاسی (که می‌تواند تحت عنوان جمعیت، انجمن، جامعه، سازمان سیاسی و امثال آنها فعالیت کند) تشکیلاتی است که دارای ویژگی‌ها و شرایط ذیل باشد:

الف- متشکل از افراد حقیقی باشد،

ب - دارای اساسنامه و مرامنامه باشد،

ج - در چهارچوب قوانین و مقررات نظام جمهوری اسلامی فعالیت کند،

د - دارای برنامه مشخص در جهت کسب، مشارکت، نقد یا اصلاح قدرت

سیاسی باشد،

ه - در سطح ملی یا استانی فعالیت کند.

تبصره- انجمن‌ها و گروه‌های دانشجویی، دانش‌آموزی، اصناف، اقلیتهای

دینی و سایر گروه‌ها در صورتی که قصد فعالیت سیاسی در خارج از محیط کاری یا آموزشی خود را داشته باشند، باید از کمیسیون ماده (۱۰) این قانون مجوز دریافت کنند.

تأسیس گروه

ماده ۲- تقاضای صدور مجوز اولیه تأسیس حزب یا گروه سیاسی، باید به کمیسیون ماده (۱۰) این قانون ارائه گردد. کمیسیون موظف است ظرف سه ماه از زمان دریافت تقاضا با رعایت مواد این قانون نسبت به ثبت و صدور مجوز اولیه تأسیس اقدام نماید.

تبصره ۱- تقاضای صدور مجوز اولیه، باید به همراه اساسنامه، مرامنامه، اسامی هیأت مؤسس (دست‌کم ۱۵ نفر) و شیوه تأمین مالی حزب یا گروه سیاسی باشد.

تبصره ۲- در صورت عدم احراز شرایط تأسیس حزب یا گروه سیاسی، کمیسیون در مدت مذکور باید موارد را کتباً به اطلاع متقاضیان تأسیس حزب برساند.

ماده ۳- مجوز اولیه تأسیس حزب جز جهت راه‌اندازی دفاتر حزب، رایزنی و ارتباط با سایر احزاب، اعلام مواضع سیاسی از طریق صدور بیانیه و تحصیل شرایط برای صدور پروانه اعتبار دیگری ندارد.

تبصره- تا زمانی که احزاب پروانه فعالیت حزب را دریافت نکرده‌اند حق معرفی کاندیدا در انتخابات و فعالیت‌های انتخاباتی را ندارند.

ماده ۴- هیأت مؤسس حزب باید شرایط ذیل را داشته باشد:

الف- داشتن حداقل مدرک کارشناسی یا معادل آن

ب - نداشتن محکومیت کیفری مؤثر

ج - داشتن تابعیت ایرانی

د - اعتقاد و التزام عملی به قانون اساسی

ماده ۵- پروانه فعالیت نهایی برای احزاب و گروه‌هایی صادر خواهد شد

که حائز شرایط ذیل باشند:

الف- ارائه مدارک حداقل سیصد نفر از اعضای شورای مرکزی و شوراهای

استانی در حداقل دوسوم از مراکز استان‌های کشور

ب - تأسیس دفاتر رسمی حداقل در یکسوم از مراکز استان‌های کشور

ج - عدم ارتکاب تخلفات مندرج در ماده (۱۶) این قانون

تبصره ۱- در صورتی که تعداد اعضای حزب در دوسوم از استان‌های کشور

به هزار نفر رسیده باشد، حد نصاب تأسیس دفاتر رسمی به یک‌ششم از مراکز

استان‌های کشور تقلیل می‌یابد.

تبصره ۲- پروانه احزابی که فعالیت استانی دارند پس از تأسیس دفتر در

مرکز استان و یکسوم از شهرستان‌های تابعه آن به همراه ارائه مدارک عضویت

پنجاه نفر صادر خواهد شد.

تبصره ۳- افرادی را می‌توان به‌عنوان اعضای موضوع این ماده به کمیسیون

ماده (۱۰) این قانون معرفی نمود که حداقل دارای هجده سال سن بوده و عضو

حزب دیگری نباشند.

ماده ۶- کمیسیون مذکور در ماده (۱۰) این قانون موظف است پس از

بررسی شرایط موضوع ماده (۵) این قانون حداکثر ظرف شش ماه از تاریخ ارائه درخواست درمورد صدور یا عدم صدور پروانه اعلام نظر کند.

تبصره ۱- در صورتی که کمیسیون در مدت مقرر اعلام نظر نکند وزارت کشور موظف است ظرف یک ماه پروانه فعالیت را صادر نماید.

تبصره ۲- پس از صدور پروانه، اساسنامه و مرامنامه حزب باید به هزینه حزب در روزنامه‌های کثیرالانتشار و روزنامه رسمی چاپ و منتشر گردد.

تبصره ۳- احزاب و گروه‌هایی که قبل از تصویب این قانون مجوز فعالیت دریافت کرده‌اند، در صورتی که بتوانند شرایط مقرر در ماده (۵) این قانون را تحصیل کنند، از کمیسیون ماده (۱۰) این قانون بدون نوبت پروانه مذکور را دریافت می‌دارند.

ماده ۷- در صورتی که دو یا تعداد بیشتری از احزاب و گروه‌ها قصد ادغام با یکدیگر را داشته باشند، باید ظرف یک ماه موضوع را به کمیسیون ماده (۱۰) این قانون اعلام و اساسنامه و مدارک مورد نیاز در این قانون را جهت بررسی به کمیسیون ارائه دهند. کمیسیون موظف است بدون رعایت نوبت جهت صدور پروانه به حزب اقدام نماید. در این حالت حزب یا گروه جدید جهت فعالیت نیازی به صدور مجوز اولیه تأسیس ندارد.

ماده ۸- احزاب و گروه‌های متقاضی پروانه باید در اساسنامه و مرامنامه خود صراحتاً التزام خود را نسبت به قانون اساسی و اصول پنجاه و هفتم (۵۷) و یکصد و دهم (۱۱۰) قانون اساسی اعلام دارند.

تبصره - کلیه اعضای ساواک منحلّه، فراماسونها، کسانی که در فاصله ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ به وزارت رسیده و یا به عضویت مجلس سنا یا شورای ملی درآمده‌اند، گردانندگان رژیم سابق و حزب رستاخیز، اعضای گروه‌های محارب و ضدانقلاب مانند منافقین و فرقان و مانند آنها و کسانی که به موجب احکام دادگاه‌ها طبق موازین اسلامی از حقوق اجتماعی محروم شده و یا می‌شوند از حق تأسیس حزب و گروه سیاسی و یا عضویت در آن محرومند.

ماده ۹ - کلیه احزاب و گروه‌های سیاسی موظفند تغییرات مربوط به مرامنامه، اساسنامه، شورای مرکزی خود و برگزاری کنگره سالیانه را به کمیسیون ماده (۱۰) این قانون اعلام نمایند.

تبصره ۱ - در صورت تقاضای یک‌سوم از اعضای شورای مرکزی حزب، کمیسیون ماده (۱۰) این قانون موظف است نماینده‌ای جهت نظارت بر انتخابات شورای مرکزی معرفی نماید. عدم حضور نماینده مانع برگزاری انتخابات نخواهد بود.

تبصره ۲ - چنانچه تغییرات اعلام شده موضوع ماده (۹) این قانون موجب مغایرت اساسنامه یا مرامنامه حزب یا گروه با ماده (۸) این قانون بشود یا بعضی از اعضای شورای مرکزی مشمول تبصره ماده (۸) این قانون گردند، کمیسیون مراتب را به حزب یا گروه سیاسی اعلام می‌نماید. حزب موظف است ظرف ده روز اصلاحات لازم را انجام و نظر کمیسیون را تأمین نماید. در صورت عدم تأمین نظر کمیسیون و استمرار تخلف، کمیسیون ماده (۱۰) این قانون مجوز نهایی حزب را لغو خواهد کرد.

تبصره ۳- ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ لغو پروانه، حزب می تواند به دیوان عدالت اداری شکایت کند. دیوان خارج از نوبت به پرونده رسیدگی نموده رأی قطعی صادر خواهد کرد.

ماده ۱۰- به منظور صدور پروانه جهت متقاضیان و نظارت بر فعالیت احزاب و گروه های سیاسی و انجام وظایف مصرحه در این قانون کمیسیونی به شرح زیر در وزارت کشور تشکیل می گردد:

۱- نماینده دادستان کل کشور

۲- نماینده رئیس قوه قضائیه

۳- دو نماینده به انتخاب احزابی که پروانه نهایی دریافت کرده اند.

۴- معاون سیاسی وزارت کشور

۵- دو نماینده به انتخاب مجلس شورای اسلامی از بین نمایندگان داوطلب

تبصره ۱- نمایندگان موضوع این ماده باید ظرف یک ماه از تاریخ لازم الاجراء شدن این قانون، انتخاب و به وزارت کشور معرفی شوند. وزارت کشور موظف است حداکثر تا ده روز پس از آن اولین جلسه کمیسیون را تشکیل دهد.

تبصره ۲- نمایندگان فوق الذکر برای مدت دو سال انتخاب می شوند.

تبصره ۳- کمیسیون می تواند از نمایندگان سایر سازمان ها و افراد صاحب نظر

جهت مشاوره دعوت به عمل آورد.

جلسات کمیسیون با حضور دوسوم اعضاء رسمیت یافته و تصمیمات آن

با اکثریت مطلق مجموع اعضاء کمیسیون معتبر خواهد بود.

تبصره ۴- هزینه کمیسیون از محل اعتبارات وزارت کشور (برنامه امور سیاسی و اجتماعی) که طی ردیف مستقلی در ذیل ردیفهای وزارت کشور درج خواهد شد، تأمین می‌گردد.

تبصره ۵- رئیس، نایب رئیس و دبیر کمیسیون از میان اعضاء براساس رأی اکثریت انتخاب می‌شود.

تبصره ۶- در صورتی که دبیر از اعضاء کمیسیون نباشد، بدون حق رأی در جلسات کمیسیون شرکت می‌کند.

ماده ۱۱- وظایف و اختیارات کمیسیون ماده (۱۰) این قانون به شرح زیر است:

۱- بررسی شرایط متقاضیان تأسیس حزب و ثبت و صدور مجوز اولیه تأسیس

۲- بررسی احراز شرایط موضوع ماده (۵) این قانون و معرفی به وزیر کشور

جهت صدور پروانه فعالیت حزب

۳- رسیدگی به تغییرات احتمالی در اساسنامه و مراننامه احزاب و اتخاذ

تصمیم براساس این قانون

۴- نظارت بر انتخاب شورای مرکزی احزاب و گروههای سیاسی و نیز

کنگره‌های حزبی آنها طبق تبصره (۱) ماده (۹) این قانون

۵- بررسی و اتخاذ تصمیم در مورد تخلفات موضوع ماده (۱۶) این قانون

۶- بررسی گزارشهای مالی احزاب و گروههای سیاسی

۷- اتخاذ تصمیم در مورد میزان پرداخت یارانه به احزاب در چهارچوب

قوانین و مقررات جاری

۸- بررسی و اظهار نظر پیرامون برنامه‌های مدون احزاب در انتخابات مطابق

مقررات این قانون

۹- تصمیم‌گیری در مورد انحلال احزاب به استناد ماده (۲۷) این قانون

۱۰- بررسی شرایط احزاب و گروه‌های سیاسی که صلاحیت معرفی نامزد

در انتخابات مختلف کشور را دارند.

۱۱- ثبت اسامی و مشخصات نامزدهای احزاب کشور در انتخابات

مختلف کشور

ماده ۱۲- افرادی می‌توانند برای نمایندگی احزاب موضوع بند (۳) ماده

(۱۰) این قانون نامزد شوند که دارای شرایط زیر باشند:

الف- حزب متبوع آنها پروانه فعالیت دریافت کرده باشد.

ب - حزب متبوع آنها حداقل دارای پنج سال سابقه فعالیت حزبی بعد از

انقلاب باشد.

ج - دارای مدرک کارشناسی یا بالاتر و یا معادل آن باشند.

د - سایر شرایط موضوع ماده (۴) این قانون را داشته باشند.

تبصره - نحوه برگزاری انتخابات طبق دستورالعملی که به پیشنهاد کمیسیون

ماده (۱۰) این قانون و به تصویب وزیر کشور می‌رسد، صورت می‌گیرد.

ماده ۱۳- مرجع رسیدگی به شکایات احزاب و گروه‌ها از کمیسیون موضوع

ماده (۱۰) دیوان عدالت اداری است و رأی صادره قطعی است.

حقوق گروه‌ها

ماده ۱۴- برگزاری راهپیمایی‌های احزاب و گروه‌های سیاسی، صنفی و دانشجویی و تشکیل اجتماعات حسب مورد با اطلاع وزارت کشور، استانداری و فرمانداری آزاد است.

تبصره ۱- کمیسیون ماده (۱۰) احزاب در خصوص تهران، شورای تأمین استان در مراکز استانها و شورای تأمین شهرستان در شهرستانها قبل از برگزاری اجتماعات و راهپیمایی‌ها می‌توانند به استناد اصل بیست و هفتم (۲۷) قانون اساسی برگزاری آن را منع نمایند. در صورت اعتراض احزاب و گروه‌های سیاسی به نظر شورای تأمین، نظر دادستان ذی‌ربط در این خصوص قاطع خواهد بود.

تبصره ۲- دبیران کل احزاب و گروه‌های سیاسی و مسؤولان تشکلهای صنفی و دانشجویی موظفند حداقل هفتاد و دو ساعت قبل از برگزاری اجتماعات و راهپیمایی‌ها مراتب را به اطلاع مسؤولان ذی‌ربط برسانند.

ماده ۱۵- عموم مردم مجازند براساس اصل هشتم (۸) قانون اساسی برای انجام فریضه امر به معروف و نهی از منکر در اعتراض به تخلفات آشکار و غیرقانونی مسؤولان یا عملکرد نامشروع آنان اقدام به راهپیمایی یا تجمع نمایند. مسؤولان ذی‌ربط موظفند با حضور در اجتماعات موضوع این ماده به اعتراضات قانونی و مشروع مردم پاسخ منطقی ارائه کنند.

ماده ۱۶- احزاب و گروه‌های موضوع این قانون باید در نشریات، اجتماعات و فعالیتهای دیگر خود از ارتکاب موارد زیر خودداری کنند:

الف - اقدام علیه امنیت ملی، داخلی یا خارجی

ب - هر نوع ارتباط، مبادله اطلاعات، تبانی و مواضعه با سفارتخانه‌ها، نمایندگیها، ارگانهای دولتی و احزاب کشورهای خارجی در هر سطح و به هر صورت که برای آزادی، استقلال، تمامیت ارضی، وحدت ملی، منافع ملی و مصالح جمهوری اسلامی ایران مضر باشد.

ج - دریافت هرگونه کمک مالی و تدارکاتی از اشخاص حقیقی و حقوقی

خارجی و دولت‌های بیگانه و سازمان‌های بین‌المللی

د - نقض آزادی‌های فردی و اجتماعی

ه - ایراد افتراء، توهین و هتک حرمت اشخاص

و - تلاش برای ایجاد و تشدید اختلاف میان صفوف ملت با استفاده از

زمینه‌های متنوع فرهنگی و مذهبی و نژادی موجود در جامعه ایران

ز - نقض موازین اسلامی و تضعیف و تخطی از قانون اساسی

ح - تبلیغ علیه اسلام و احکام، عقاید و ضروریات دین مبین اسلام و پخش

کتب، نشریات و مطالب مضر و مغایر با موازین اسلامی

ط - اقدام به عملیات خرابکارانه و براندازانه و حمایت از گروه‌های تروریستی

ماده ۱۷ - در صورتی که احزاب یا گروه‌های سیاسی که دارای پروانه فعالیت

نهایی هستند مرتکب تخلفات مذکور در ماده (۱۶) این قانون شوند، کمیسیون

ماده (۱۰) این قانون متناسب با موارد تخلف یک یا چند مورد از موارد ذیل را

اعمال می‌کند:

۱- تذکر کتبی

۲- اخطار

۳- تعلیق تمام یا قسمتی از فعالیت حزب به مدت دو تا شش ماه

۴- توقیف پروانه به مدت سه ماه تا یک سال

۵- تقاضای انحلال از دادگاه

تبصره ۱- ارتکاب هریک از مفاد ماده (۱۶) این قانون توسط احزاب و

گروه‌هایی که موافقت اولیه تأسیس حزب را دریافت داشته‌اند، سبب ابطال این مجوز خواهد شد.

تبصره ۲- اجراء بندهای (۳) و (۴) این ماده از شش ماه مانده به زمان

انتخابات ممنوع است.

مسائل مالی

ماده ۱۸- بودجه احزاب و گروه‌ها باید از طرق قانونی تأمین و به شکل قانونی

صرف گردد. کلیه درآمد و هزینه گروه‌ها و احزاب باید در دفاتر قانونی ثبت شود.

تبصره- کلیه احزاب و گروه‌های سیاسی موظفند درآمدهای مالی و صورت

هزینه‌های خود را سالانه و در پایان سال مالی به کمیسیون ماده (۱۰) ارائه نمایند.

کمیسیون مزبور، سه ماه پس از دریافت باید نظرات خود را در مورد مطابقت یا

عدم مطابقت با قوانین و مقررات جاری کشور اعلام نماید.

ماده ۱۹- عدم ثبت درآمدها و منابع تأمین آن و مصارف و هزینه‌ها،

همچنین عدم ارائه دفاتر مالی به کمیسیون ماده (۱۰) این قانون، موجب اعمال

بندهای (۳) تا (۵) ماده (۱۷) این قانون خواهد شد.

تبصره - کمیسیون موظف است ظرف شش ماه امور مالی احزاب را براساس اطلاعات ارائه شده و اسناد و اطلاعات کسب شده از طریق مراجع قانونی مورد بررسی قرار دهد. پس از ارائه دفاتر مالی به کمیسیون ماده (۱۰) این قانون حداکثر مهلت برای بررسی وضع مالی حزب و اعمال بندهای (۳) تا (۵) ماده (۱۷) این قانون شش ماه است.

ماده ۲۰ - دولت جهت تأمین منابع مالی احزاب و گروه‌ها ترتیبات لازم را در بودجه سالیانه کشور، در قالب ردیف مستقل اتخاذ خواهد کرد.

ماده ۲۱ - کمیسیون ماده (۱۰) این قانون موظف است ۳۰ درصد (۳۰٪) کل بودجه اختصاص یافته به احزاب و گروه‌ها را به‌طور مساوی بین تمام احزاب و گروه‌های سیاسی که پروانه نهایی موضوع ماده (۵) این قانون را دریافت کرده‌اند تقسیم نماید. ۷۰ درصد (۷۰٪) باقیمانده بودجه به احزاب و گروه‌های مشمول ماده (۵) این قانون به نسبت تعداد کرسی‌های کسب شده در انتخابات مجلس شورای اسلامی، تعداد اعضاء و دفاتر استانی و برگزاری کنگره‌های حزبی اختصاص می‌یابد. این سهمیه به شکل سالیانه پرداخت می‌گردد.

تبصره - هرگونه دریافت کمک و یا استفاده احزاب از منابع و امکانات دولتی شامل کلیه بخش‌های عمومی و شرکت‌های دولتی به استثناء بودجه اختصاص یافته براساس ماده (۲۱) این قانون موجب اعمال بندهای (۳) تا (۵) ماده (۱۷) این قانون خواهد شد.

ماده ۲۲- در صورت ائتلاف و فعالیت فراگیر انتخاباتی و سیاسی مشترک در

حداقل سه حزب یارانه‌ها به صورت مضاعف به آنها تعلق می‌گیرد.

تبصره- احزابی و گروه‌هایی که با یکدیگر ائتلاف می‌کنند باید مدارک تأیید

شده آن را ظرف یک ماه به کمیسیون ماده (۱۰) این قانون ارسال دارند.

ماده ۲۳- کلیه احزاب و گروه‌های مشمول دریافت یارانه موظفند وجوه

دریافتی را در جهت اهداف و برنامه‌های گروه به‌کار برده و در پایان سال مالی

گزارش آن را به کمیسیون ماده (۱۰) این قانون ارسال نمایند. گروه‌هایی که فاقد

گزارش مالی باشند علاوه بر اعمال ماده (۱۹) این قانون به مدت یک سال از

دریافت یارانه محروم خواهند شد. دریافت مجدد یارانه منوط به ارائه گزارش مالی

و تأیید آن توسط کمیسیون ماده (۱۰) این قانون خواهد بود.

ماده ۲۴- احزاب و گروه‌های سیاسی که دارای شرایط بند «الف» این ماده

باشند از تسهیلات و امتیازات بند «ب» این ماده برخوردار خواهند شد:

الف-

۱- شورای مرکزی حزب، یا گروه سیاسی که حائز حداقل پنج عضو با

سابقه ریاست قوا یا معاونین آنها یا مقامات هم‌تراز مانند دادستان و رئیس دیوان

عالی کشور یا شهرداری تهران، وزارت یا نمایندگی مجلس یا مقامات هم‌تراز باشد.

تبصره- تشکل موظف است نام و مشخصات اعضای شورای مرکزی را که

به امضاء آنها رسیده است، رسماً به کمیسیون ماده (۱۰) این قانون اعلام کند.

۲- حزب یا گروه سیاسی که سه ماه پیش از برگزاری انتخابات ریاست

جمهوری، مجلس شورای اسلامی و شورای اسلامی شهر و روستا، حسب مورد برنامه مدون و تفصیلی و نیز مواضع و دیدگاههای خود را در مورد مسائل کشور همچنین پیشنهادهای عملیاتی برای حل مشکلات و آسیب‌های موجود را به‌طور رسمی منتشر و نسخه‌ای از آن را در اختیار دبیرخانه ماده (۱۰) این قانون قرار دهد.

۳- حزب یا گروه سیاسی که دارای سخنگوی رسمی، پایگاه اطلاع‌رسانی اینترنتی و نیز نشریه رسمی بوده و از طریق آن مواضع حزبی خود را اعلام و عملکرد خود را منتشر نماید.

۴- حزب یا گروه سیاسی که حداقل در دو سوم استانهای کشور دارای دفاتر رسمی فعال بوده و مدارک عضویت حداقل هزار نفر را به کمیسیون ماده (۱۰) این قانون ارائه نماید.

تبصره ۱- حزب یا گروه سیاسی موظف است نام و مشخصات مسئولین استانی خود را که به امضاء آنان رسیده است رسماً به کمیسیون ماده (۱۰) این قانون اعلام نماید.

تبصره ۲- تشخیص فعال بودن دفاتر استانی حزب یا گروه سیاسی با کمیسیون ماده (۱۰) این قانون است.

ب- احزاب یا گروه‌های سیاسی مشمول بند «الف» از تسهیلات و امکانات ذیل برخوردار خواهند شد:

۱- حضور در شبکه‌های ملی و استانی حسب مورد، جهت اعلام مواضع و برنامه‌های خود

۲- در انتخابات ریاست جمهوری زمان اختصاص یافته به کاندیداهای احزاب و گروه‌های مشمول بند «الف» در صدا و سیما دو برابر سایر کاندیدها خواهد بود.

۳- در انتخابات مجلس شورای اسلامی و شورای اسلامی شهر و روستا انتخاب‌کنندگان می‌توانند به‌جای ذکر اسامی داوطلبان، نام یکی از احزاب یا گروه‌های سیاسی مشمول بند «الف» را در برگه رأی یادداشت کنند. در این صورت برای هر یک از کاندیداهای تشکل مذکور که به‌طور رسمی از جانب آنها به‌عنوان کاندیدای تشکل در آن حوزه انتخابیه معرفی شده‌اند یک رأی منظور خواهد شد.

تبصره- وزارت کشور موظف، است نام احزاب و گروه‌های مشمول بند «الف» را در شعب اخذ رأی الصاق نماید.

۴- محدودیت مربوط به الصاق پوستر و ابعاد آن مشمول احزاب موضوع این ماده نیست.

۵- سازمان صدا و سیما موظف است بخش خبری ویژه احزاب را سازماندهی کرده و اخبار مربوط به احزاب و گروه‌های مشمول بند «الف» این قانون را به اطلاع عموم برساند. همچنین این سازمان موظف است میزگردهای علمی با حضور نماینده یا نمایندگان احزاب مزبور در خصوص بحث در مورد مسائل جاری کشور ترتیب دهد.

تبصره ۱- چنانچه دو یا چند حزب یا گروه مشمول بند «الف» قصد مناظره در مورد مسائل جاری کشور را داشته باشند درخواست رسمی مشترک را به رئیس

صداوسیما ارائه خواهند کرد. رئیس سازمان با توجه به قوانین و مقررات کشور تمهیدات لازم را برای برگزاری مناظره فراهم خواهد کرد.

تبصره ۲- برنامه‌های صدا و سیما به‌طور عام برای حضور احزاب در زمان انتخابات در جلسه مشترک رئیس سازمان و اعضای کمیسیون ماده (۱۰) این قانون، تدوین و به اجراء درمی‌آید.

۶- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی موظف است از زمان تقاضای احزاب حداکثر ظرف مدت سه ماه مجوز انتشار نشریه الکترونیکی یا مکتوب را درمورد احزاب و گروه‌های مشمول بند «الف» ماده (۲۴) این قانون صادر نماید. در صورت عدم صدور مجوز در مدت مقرر، حزب یا گروه سیاسی می‌تواند اقدام به انتشار نشریه نماید.

ماده ۲۵- احزاب و گروه‌های سیاسی موظفند نامزدهای رسمی خود در انتخابات مختلف را پس از تأیید صلاحیت حداکثر ظرف چهار و هشت ساعت به کمیسیون ماده (۱۰) این قانون معرفی نمایند.

تبصره- نامزد شدن هر فرد توسط بیش از یک حزب ممنوع است. این موضوع مانع از حمایت گروهها یا احزاب دیگر از نامزد حزب نخواهد بود.

ماده ۲۶- شورای نگهبان قانون اساسی می‌تواند حسن شهرت، پایبندی به قانون اساسی و ولایت فقیه نامزدهایی را که توسط احزاب موضوع بند «الف» ماده (۲۴) این قانون معرفی می‌شوند، مورد پذیرش قرار دهد.

ماده ۲۷- احزاب و گروه‌های سیاسی در حالات زیر منحل می‌شوند:

۱- تصمیم مقامات صلاحیت‌دار حزب یا گروه سیاسی طبق اساسنامه، مبنی بر

انحلال

۲- حکم دادگاه صالحه مبنی بر انحلال گروه

۳- عدم فعالیت به مدت دو سال متوالی به تشخیص کمیسیون ماده (۱۰)

این قانون

ماده ۲۸- دولت موظف است هزینه مربوط به اجراء این قانون را در ردیف

مستقلی ذیل اعتبارات وزارت کشور در بودجه سالیانه منظور نماید.

ماده ۲۹- آئین‌نامه اجرائی این قانون ظرف مدت شش ماه با پیشنهاد وزارت

کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۳۰- قانون فعالیت احزاب، جمعیتها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و

انجمن‌های اسلامی و اقلیت‌های دینی شناخته شده و گروه‌های سیاسی مصوب

۱۳۶۰/۶/۱۷ نسخ می‌شود.

سوابق

قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیتهای دینی شناخته شده
مصوب ۱۳۶۰/۶/۷

فصل اول - تعاریف

ماده ۱ - حزب، جمعیت، انجمن، سازمان سیاسی و امثال آنها تشکیلاتی است که دارای مرامنامه و اساسنامه بوده و توسط یک گروه اشخاص حقیقی معتقد به آرمانها و مشی سیاسی معین تأسیس شده و اهداف، برنامه‌ها و رفتار آن به صورتی به اصول اداره کشور و خط مشی کلی نظام جمهوری اسلامی ایران مربوط باشد.

ماده ۲ - انجمن، جمعیت، اتحادیه صنفی و امثال آن تشکیلاتی است که به وسیله دارندگان کسب یا پیشه یا حرفه و تجارت معین تشکیل شده، اهداف، برنامه‌ها و رفتار آن به گونه‌ای در جهت منافع خاص مربوط به آن صنف باشد.

ماده ۳ - انجمن اسلامی هر واحد اداری، آموزشی، صنفی، صنعتی و یا کشاورزی تشکیلاتی است مرکب از اعضای داوطلب همان واحد که هدف آن شناختن و شناساندن اسلام، امر به معروف و نهی از منکر و تبلیغ و گسترش انقلاب اسلامی باشد.

ماده ۴ - انجمن اقلیتهای دینی موضوع اصل ۱۳ قانون اساسی تشکیلاتی است مرکب از اعضای داوطلب همان اقلیت دینی که هدف آن حل مشکلات و بررسی مسائل دینی، فرهنگی، اجتماعی و رفاهی ویژه آن اقلیت باشد.

ماده ۵ - منظور از کلیه گروههای مذکور در مواد بعدی این قانون "احزاب، جمعیتها، انجمنهای سیاسی و صنفی و انجمنهای اسلامی یا اقلیتهای دینی شناخته شده" موضوع اصل ۲۶ قانون اساسی می‌باشد.

فصل دوم - حقوق گروهها

ماده ۶ - فعالیت گروهها آزاد است مشروط بر این که مرتکب تخلفات مندرج در بندهای ماده (۱۶) این قانون نگردند.

تبصره ۱ - کلیه گروهها موظفند مرامنامه، اساسنامه، هویت هیأت رهبری خود و تغییرات بعدی آنها را به اطلاع وزارت کشور برسانند.

تبصره ۲ - برگزاری راهپیمایی‌ها با اطلاع وزارت کشور بدون حمل سلاح در صورتی که به تشخیص کمیسیون ماده ۱۰ محل به مبانی اسلام نباشد و نیز تشکیل اجتماعات در میادین و

پارکهای عمومی با کسب مجوز از وزارت کشور آزاد است.

ماده ۷ - کلیه اعضای ساواک منحل، فراماسونها، کسانی که در فاصله ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ به وزارت رسیده و یا به عضویت مجلس سنا یا شورای ملی درآمده‌اند، گردانندگان رژیم سابق و حزب رستاخیز و کسانی که به موجب احکام دادگاهها طبق موازین اسلامی از حقوق اجتماعی محروم شده و یا می‌شوند از حق تأسیس جمعیت و حزب سیاسی و یا شرکت در هیأت رهبری آن محرومند.

ماده ۸ - به وزارت کشور اختیار داده می‌شود با رعایت این قانون نسبت به ثبت گروهها و صدور پروانه برای آنها اقدام نماید.

ماده ۹ - پرونده مربوط به تقاضای صدور پروانه که طبق آیین‌نامه اجرایی این قانون تنظیم می‌شود حداکثر ظرف یک ماه وسیله وزارت کشور به کمیسیون ماده (۱۰) این قانون احاله و پس از تصویب کمیسیون ظرف ۱۰ روز پروانه گروهها با امضاء وزیر کشور صادر خواهد شد.

ماده ۱۰ - به منظور صدور پروانه جهت متقاضیان و نظارت بر فعالیت گروهها و انجام وظایف مصرحه در این قانون کمیسینی به شرح زیر دروزارت کشور تشکیل می‌گردد:

۱ - نماینده دادستان کل کشور.

۲ - نماینده شورای عالی قضایی.

۳ - نماینده وزارت کشور.

۴ - دو نماینده به انتخاب مجلس شورای اسلامی از بین داوطلبانی که از داخل مجلس و خارج آن به معرفی یکی از نمایندگان حداکثر تا یک هفته قبل از انتخابات کتباً به کمیسیون داخلی معرفی شده باشند، تاریخ انتخابات حداقل ۱۵ روز قبل توسط رئیس مجلس در جلسه علنی اعلام خواهد شد. تبصره ۱ - نمایندگان مذکور باید ظرف یک ماه از تاریخ تصویب این قانون انتخاب و به وزارت کشور معرفی شوند و وزیر کشور حداکثر تا ده روز پس از آن موظف به تشکیل اولین جلسه کمیسیون می‌باشد.

تبصره ۲ - نمایندگان فوق‌الذکر برای مدت دو سال انتخاب می‌شوند.

تبصره ۳ - کمیسیون می‌تواند از نمایندگان سایر سازمانها و افراد صاحب نظر جهت مشاوره دعوت به عمل آورد. جلسات کمیسیون با حضور دوسوم اعضاء رسمیت یافته و تصمیمات آن با اکثریت مطلق مجموع اعضاء کمیسیون معتبر خواهد بود.

تبصره ۴ - هزینه کمیسیون از محل اعتبارات وزارت کشور (برنامه امور سیاسی و اجتماعی) تأمین می‌گردد.

ماده ۱۱ - اساسنامه و مرامنامه گروهها پس از صدور پروانه باید به هزینه مؤسسين در روزنامه

رسمی چاپ و منتشر گردد.

ماده ۱۲ - کمیسیون مذکور در ماده (۱۰) موظف است به پرونده‌های رسیده به نوبت رسیدگی نماید و در صورتی که پس از رسیدن نوبت ظرف سه‌ماه بدون ارائه دلیل اعلام نظر ننماید وزارت کشور موظف است پروانه درخواست شده را صادر کند.

ماده ۱۳ - مرجع رسیدگی به شکایات گروهها از کمیسیون موضوع ماده (۱۰) محاکم دادگستری با رعایت اصل ۱۶۸ قانون اساسی می‌باشد و رأی صادره قطعی است.

ماده ۱۴ - گروههای متقاضی پروانه باید در اساسنامه و مرامنامه خود صراحتاً التزام خود را نسبت به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بیان کنند.

ماده ۱۵ - هر گونه تغییری در هیأت رهبری، مرامنامه و اساسنامه گروهها باید به کمیسیون موضوع ماده (۱۰) اعلام و توسط آن مورد رسیدگی قرار گیرد.

تبصره ۱ - چنانچه تغییرات اعلام شده موضوع ماده (۱۵) موجب مغایرت اساسنامه و یا مرامنامه گروه با ماده (۱۴) بشود یا بعضی از اعضای هیأت رهبری مشمول ماده (۸) گردد کمیسیون ماده (۱۰) پروانه گروه را توقیف خواهد نمود.

تبصره ۲ - ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ توقیف و یا اعلان آن در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار، گروهی که پروانه او توقیف شده است می‌تواند به دادگاه شکایت کند. دادگاه ظرف سه ماه رسیدگی نموده رأی قطعی صادر خواهد نمود.

ماده ۱۶ - گروههای موضوع این قانون باید در نشریات، اجتماعات و فعالیتهای دیگر خود از ارتکاب موارد زیر خودداری کنند:

الف - ارتکاب افعالی که به نقض استقلال کشور منجر شود.

ب - هر نوع ارتباط، مبادله اطلاعات، تبانی و مواضعه با سفارتخانه‌ها، نمایندگان، ارگانهای دولتی و احزاب کشورهای خارجی در هر سطح و به هر صورت که به آزادی، استقلال، وحدت ملی و مصالح جمهوری اسلامی ایران مضر باشد.

ج - دریافت هر گونه کمک مالی و تدارکاتی از بیگانگان.

د - نقض آزادیهای مشروع دیگران.

ه - ایراد تهمت، افتراء و شایعه پراکنی.

و - نقض وحدت ملی و ارتکاب اعمالی چون طرح‌ریزی برای تجزیه کشور.

ز - تلاش برای ایجاد و تشدید اختلاف میان صفوف ملت با استفاده از زمینه‌های متنوع فرهنگی و مذهبی و نژادی موجود در جامعه ایران.

ح - نقض موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی.

ط - تبلیغات ضد اسلامی و پخش کتب و نشریات مضره.
ی - اختفاء و نگهداری و حمل اسلحه و مهمات غیر مجاز.
ماده ۱۷ - در صورتی که فعالیت تشکیلاتی یک گروه منشاء تخلفات مذکور در ماده ۱۶ باشد
کمیسیون می‌تواند بر حسب مورد به تفصیل زیر عمل نماید:
۱ - تذکر کتبی
۲ - اخطار
۳ - توقیف پروانه
۴ - تقاضای انحلال از دادگاه
ماده ۱۸ - بودجه گروهها باید از طرق مشروع و قانونی تأمین و به شکل مشروع و قانونی صرف گردد.
تبصره - درآمد و هزینه گروههای پروانه‌دار باید در دفاتر قانونی ثبت شود و در پایان سال مالی
برای بررسی در اختیار کمیسیون ماده (۱۰) قرار گیرد.
ماده ۱۹ - شورای عالی قضایی موظف است ظرف یک ماه از تاریخ تصویب این قانون لایحه
تشکیل هیأت منصفه محاکم دادگستری موضوع اصل ۱۶۸ قانون اساسی را تهیه و با رعایت اصل
۷۴ قانون اساسی تقدیم مجلس نماید.